خراسان روزنامه صبح ایران
یک شنبه ۲۲ مرداد ۱۳۹۶ . ۲۰ ذی القعده ۱۴۳۸ . شماره ۱۹۶۰۷

سپهبد علی رزم آرا
(۱۳۲۹-۱۲۸۰ هـ.ش)

نظامی و سیاستمدار دوران پهلوی دوم بود. او در زمان اشغال ایران توسط متفقین، از سوی انگلیسی ها به عنوان رئیس ستاد ارتش انتخاب شد و توانست به سرعت مدارج ترقی را طی کند. رزم آرا از مخالفان سرسخت ملی شدن صنعت نفت ایران بود و به دلیل جلوگیری از تحقق خواسته ملت، روز ۱۶ اسفند ۱۳۲۹، توسط فداییان اسلام، اعدام انقلابی شد. با مرگ او، دیگر سدی در مقابل خواست مردم ایران وجود نداشت.

بازیگران تاریخ

* * *

هویدا و راهبرد «فساد برای همه»

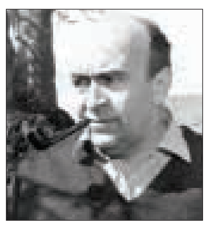

شاید بتوان امیرعباس هویدا را در کنار ارنست پرون و اسدا... علم، مثلثی در نظر گرفت که تکیه گاه روانی مطمئنی برای محمدرضا پهلوی بود. در این میان، هویدا مزد وفاداری خود به شاه را نیز، به بهترین شکل ممکن دریافت کرد و طولانی‌ترین دوره نخست‌وزیری پهلوی دوم را، با ۱۳ سال متوالی، به خود اختصاص داد. هویدا فاصله ۱۳ ساله، میان نخست‌وزیری حسنعلی منصور و جمشید آموزگار را به خوبی برای شاه پر کرد؛ وی پس از ترور منصور، در سال ۱۳۴۳، روی کار آمد و تا سال ۱۳۵۶ بر مسند قدرت بود. با توجه به شناختی که از شاه وجود دارد، هویدا تنها با استمرار یک خصلت می‌توانست این چنین طولانی بر مسند قدرت باقی بماند و آن هم «حلقه به گوشی» محمدرضا پهلوی بود. وی بدون اجازه شاه، آب هم نمی‌خورد و محمدرضا نیز، بارها در خفا و آشکار اعلام کرده بود که تنها هویدا است که افکار وی را می‌خواند و می‌تواند آن را پیش‌بینی کند. هویدا تمرکز خود را بر دربار پهلوی قرار داد، زیرا می‌دانست در نهایت، راضی بودن یا نبودن دربار است که می‌تواند عمر کابینه وی را تضمین کند یا بر آن مهر ابطال بزند؛ به این معنا که تلاش کرد تمام دربار و اطرافیان شاه را از خود راضی نگه دارد و این راهی نداشت جز این که همه را در غنایم و عواید بزرگ نفتی که در روزهای صدارت هویدا میلیاردی نیز شده بود، سهیم کند. البته هویدا در این زمینه بسیار هوشیارانه عمل و تنها افرادی را وارد حلقه‌اش می کرد که همچون خود او، متملق باشند و این میراث بزرگی بود که وی از کابینه حسنعلی منصور به ارث برده بود. هویدا با راهبرد تواضع در مقابل شاه و سهیم کردن دربار در فساد مالی، اهداف خود را پیش می برد. راهبرد «فساد برای همه» هویدا، کارآمدی خود را بارها نشان داد و البته، وی بازی رسانه‌ای خاصی را نیز برای سرپوش گذاشتن بر تمامی فسادهای مالی دربار، پیش‌بینی کرده بود و دوستان خبرنگار خود را نیز، بی‌نصیب نمی گذاشت. سیل واردات اجناس خارجی و خرید جنگ‌افزارهای متعدد نیز، ابعاد دیگری از فساد اقتصادی در دوره هویدا بود. جالب این جاست که بسیاری از این واردات خارجی، بازار مصرف و مشتری داخلی نداشتند. آنتونی پارسونز، سفیر وقت انگلیس در تهران، در این زمینه گفته است: «هزاران وسیله نقلیه آمریکایی که ایران سفارش داده بود، برای آن که در بنادر خلیج فارس انباشته نشوند، در نمکزارهای مسطح بندرعباس فرو رفتند. چون برای این ماشین‌ها هرگز راننده‌ای وجود نداشت و در آینده هم امکان وجود داشتن نبود.»

قوام السلطنه با ملی شدن صنعت نفت چگونه برخورد کرد؟

نیمه پنهان جناب اشرف

گروه اندیشه
info@khorasannews.com

قوام السلطنه یکی از سیاستمداران پررمز و راز دوران حکومت پهلوی‌ها بود که طی ۲۵ سال، چهار بار به نخست‌وزیری انتخاب شد. هر چند قوام از سر وابستگی به انگلیس، طی ۲ سال منتهی به کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ نقشی منفی در عرصه سیاست ایران ایفا کرد اما پیش از آن، دیپلماسی هوشمندانه او مانع تجزیه خطه آذربایجان از ایران و نیز خنثی شدن توطئه های فرقه دموکرات شد، بی آن که این رویکرد منجر به رویارویی نظامی با حامی تجزیه طلبان یعنی شوروی شود. او که در عرصه سیاست، به حیله گری و خطرپذیری شهرت داشت، به دلیل شخصیت و رفتار متکبرانه‌اش با محمدرضا پهلوی، در دهه هشتم عمر خود، تقریبا از چشم شاه افتاد و شاه در سال ۱۳۲۷، به نشانه نارضایتی، لقب افتخاری «جناب اشرف» را از او پس گرفت و قوام از دایره سیاست طرد شد. به گزارش مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، در تمام سال های پس از آن، قوام تلاش کرد به صحنه سیاست بازگردد؛ عملی که برای سیاستمداران مطرود شده از سوی شاه، به سادگی میسر نبود. با این حال، تیرماه ۱۳۳۱، آخرین نبرد نافرجام قوام برای بازگشت به سیاست بود. او در تدارک چنین بازگشتی که زمینه‌های آن را از مدت‌ها پیش فراهم کرده بود، به یک‌باره و بر خلاف تصور همگان، در روز ۲۶ تیرماه ۱۳۳۱ و بعد از استعفای مصدق، درست در بحبوحه جریان ملی شدن نفت، به نخست‌وزیری انتخاب شد. در این نوشتار قصد داریم پشت پرده علت و چرایی انتخاب شدن قوام به نخست‌وزیری را در تیرماه ۱۳۳۱ بررسی کنیم و به این پرسش پاسخ دهیم که او در ماجرای نهضت ملی شدن صنعت نفت و مبارزه با استعمار انگلیس، در کدام جبهه ایستاده بود.

■ تلاش برای بازگشت به صحنه سیاست

برنامه‌های قوام برای کسب مجدد قدرت، مدت‌ها پیش از نخست وزیری دکتر مصدق آغاز شده بود و او بهترین راهکار را، زدوبند با انگلستان و آمریکا، یعنی کشورهای صاحب نفوذ در ایران، می‌دید. به همین منظور، مستقیم وارد چانه‌زنی با مقام‌های بریتانیا شد تا حمایت آن ها را برای نخست‌وزیری دوباره خود جلب کند. اسناد محرمانه آمریکا و انگلیس نشان می‌دهند که قوام‌السلطنه چندی پس از نخست‌وزیری رزم‌آرا در تابستان ۱۳۲۹، به کوشش‌هایی برای ملاقات با سفر ای دو کشور دست زد و آمادگی خود را برای احراز مقام نخست‌وزیری به اطلاعشان رساند؛ حتی مجدد، مدتی پیش از روی کارآمدن مصدق، در نامه منتشرنشده‌ای که به نظر می‌رسد خطاب به سیاستمداران بریتانیا تنظیم شده باشد و نشان از آمادگی برای احراز مقام نخست‌وزیری دارد، دیدگاه‌هایش را درباره دستیابی به تفاهم با آن کشور، بر سر مسئله نفت، توضیح داد. تمام این موارد، کوشش‌های قوام بود که بنابر مخالفت انگلستان و آمریکا، به دلیل مهره سوخته دانستن او، هر بار با ناکامی روبه‌رو می‌شد و او را در رسیدن به اهدافش ناکام می گذاشت.

■ توافق قوام با انگلیس

پس از روی کار آمدن دکتر مصدق و تصویب لایحه ملی شدن صنعت نفت ایران، انگلستان کوشید نفت را به بهای روز خود نخرد و برای این کار از هیچ ترفندی فروگذاری نکرد. این کشور به این نتیجه رسیده بود که منافعش با سیاستمداران متمایل به بریتانیا تامین می شود؛ به همین منظور عکس العمل آنی بریتانیا به لایحه ملی کردن نفت، در وهله اول، توسل به براندازی نرم دولت دکتر مصدق بود، تا کسی جانشین وی شود که به منافع بریتانیا گرایش داشته باشد. به این منظور، انگلیسی ها به قوام که برای بازگشت به قدرت حاضر به همکاری با انگلستان بود، امید بستند. به همین دلیل، برای فراهم شدن شرایط و شنیدن دیدگاه‌های قوام درباره ملی شدن صنعت نفت، انگلیس نماینده‌ای به نام «جولیان امری» را، به‌طور غیر رسمی، در اسفند ۱۳۳۰ به پاریس فرستاد تا با قوام ملاقات کند. علاوه بر این، قوام از آن زمان با «ساموئل فال»، مامور «MI6»، که بعدها حمایت انگلیس از نخست‌وزیری قوام را اعلام کرده بود، ملاقات و تماس داشت. گفته می‌شود قوام به نمایندگان بریتانیا گفته بود اگر او نخست‌وزیر شود، دیکتاتوری به راه خواهد انداخت؛ مصدق و کاشانی و باقی افراد فعال در این زمینه را دستگیر خواهد کرد و بر سر موضوع نفت به توافقی منطقی با انگلستان خواهد رسید. این تماس‌ها بین قوام و نمایندگان انگلستان ادامه داشت تا این که چهار هفته قبل از سقوط مصدق، برای نخستین بار قوام با میدلتون، سفیر انگلیس، در تجریش ملاقات کرد. این ملاقات پنهانی، که به توصیه هندرسون، سفیر آمریکا، انجام شده بود، دربرگیرنده نظریات کارگزاران سیاست بریتانیا در ایران، درباره ضرورت سقوط کابینه دکتر مصدق و روی کار آمدن دولتی جدید به جای آن بود؛ به طوری که سفیر انگلیس در توضیح سیاست دولت بریتانیا اعلام کرد: «انگلستان خواهان دستیابی به توافق با ایران است، اما نه به بهانه قربانی ساختن منافع بریتانیا در نقاط دیگر جهان»؛ یعنی به بیان دقیق‌تر، بریتانیا به دولتی نیاز دارد که بتواند منافع این کشور را در ایران، به بهترین شکل تامین کند، نه یک شخص میهن‌پرست که در فکر تامین منافع کشور خود باشد. طبق گزارش میدلتون، سفیر بریتانیا، قوام با کلمه به کلمه اظهارات سفیر انگلیس موافقت کرد و چندبار از باور «غیرقابل تزلزل» خود به ضرورت دوستی با انگلستان برای ایران، سخن گفت و اعلام کرد که اگر قدرت را در دست بگیرد، رابطه سنتی با بریتانیا را تضمین خواهد کرد و خواهان مشارکت مجدد انگلستان در امور صنعت نفت کشور خواهد شد. این مذاکرات پیش از استعفای دکتر مصدق، از جزئیات کوشش‌های همه‌جانبه قوام برای جلب رضایت خاطر میدلتون و دادن وعده تامین منافع انگلستان در ماجرای ملی شدن نفت، برای انتخاب شدن وی به عنوان جانشین دکتر مصدق حکایت دارد. در ادامه، پس از توافقات قوام و میدلتون، وزارت خارجه انگلیس، در بهار ۱۳۳۱، برای لابی گری با شاه، به منظور عزل مصدق، قاطعانه وارد عمل شد، اما شرایط سیاسی کشور و حمایت توده مردم از دولت دکتر مصدق، طوری نبود که شاه بخواهد این خطر را به جان بخرد و نخست‌وزیر را بر کنار کند.

■ استعفای مصدق و انتصاب قوام به نخست‌وزیری

روز ۲۵ تیرماه ۱۳۳۱، دکتر مصدق در پی اختلاف با شاه که ظاهرا بر سر تصدی مقام وزارت جنگ پیش آمده بود، استعفا کرد و بلافاصله، دو سفارت آمریکا و انگلیس به شاه فشار آوردند تا نامزدی قوام را برای پست نخست‌وزیری بپذیرد. بنا بر شواهد موجود، گویا شاه تمایلی به بازگشت قوام به عرصه سیاست نداشت و به اجبار، به خواسته انگلیسی‌ها تن داد. در این باره، حسین مکی نوشته است: «شاه تا آخرین دقایق مردد بود. او همان قدر که از استعفای مصدق نگران بود، دوچندان از روی کار آمدن قوام می‌ترسید.» گرچه شاه شخصاً از قوام دل خوشی نداشت، اما موافقت اکثر درباری‌ها، سفارت انگلیس و آمریکا، شاه را بر آن داشت که فرمان نخست‌وزیری قوام و به نوعی پایان نهضت ملی شدن نفت را صادر کند. اینک، در تیرماه سال ۱۳۳۱، شاه قوام را با همان لقب پرطمطراق «جناب اشرف»، در انتصاب به نخست‌وزیری، مورد خطاب قرار داد. قوام این بار، برخلاف دوران نخست‌وزیری‌های سابق خود، کاملا تحت حمایت سفارت بریتانیا در تهران بود؛ زیرا او، بنا بر اسناد و شواهد، به انگلیسی‌ها تعهد داده بود که با مشت آهنین حکومت و بن‌بست نفتی را حل کند، کاشانی یا هر سیاستمداری را که در مسیرش قرار بگیرد، دستگیر کند و در این راه، مصونیت پارلمانی را هم نادیده بگیرد. قوام به محض انتصاب، در اقدامی هماهنگ با منافع انگلیس و توافق‌های پنهانی انجام‌شده با آنان، اعلامیه‌ای کوبنده صادر کرد که طی آن «تغییر بنیادین شیوه‌ها» را اعلام و برای مخالفان، پیامدهای خشنی را پیش‌بینی کرد. این کار قوام، نقطه ضعف اساسی او در پایان حیات طولانی سیاسی‌اش بود؛ زیرا او قدرت مردمی را که سال‌ها در انتظار کوتاه شدن دست استعمار از صنعت نفت ایران بودند، به درستی ارزیابی نکرد. از فردای انتصاب قوام، اوضاع تهران و شهرهای بزرگی همچون آبادان، کرمانشاه، اهواز، اصفهان، قم و قزوین متشنج و دامنه این تشنج، هر روز گسترده‌تر شد. البته در عصر روز ۲۹ تیر ماه، قوام متوجه اشتباه خود شد و پیش از آن که بتواند به وعده‌های خود به انگلیس عمل کند، برای جلوگیری از وخامت بیشتر اوضاع و همچنین، بر اثر فشارهای شاه به او، به دلیل ترس از خارج شدن کنترل شرایط از دستش، استعفا کرد. به این ترتیب، با همه بن‌بست‌های مسئله نفت و دیگر مشکلات داخلی، نهضت ملی شدن صنعت نفت، ایران را از چنگال استعمار انگلیس نجات داد و آشکار کرد که ملت‌های ضعیف هم می‌توانند در برابر ابرقدرت‌ها، بر سر حقوقشان، مقاومت کنند. این همان خودباوری و وطن دوستی بود که قوام آن را فدای مصلحت شخصی خود کرد.

گزارش تاریخی

* * *

قرارداد ۱۹۱۹؛ تله انگلیسی!

قرارداد ۱۹۱۹، بیش از هر چیز یادآور نام لرد جرج کرزن است؛ این سیاستمدار انگلیسی، در این سال، پس از دوری چندساله از دنیای سیاست و البته با سابقه هفت سال فعالیت در سمت نایب السلطنه هند و نگارش مقالات گوناگون با موضوع ایران و آسیای مرکزی در نشریات انگلیسی، سکان وزارت امور خارجه انگلستان را به دست گرفت. به گزارش پایگاه مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، کرزن که به‌شدت ضدروس (چه تزاری و چه بلشویکی) بود، نخست در سال ۱۹۱۷، به منظور ترسیم سیاست‌های بریتانیا در ایران، «کمیته ایران» را در وزارت خارجه انگلیس تشکیل داد. یک سال بعد و با اصرار او، «کمیته شرق» شکل گرفت و گستره جغرافیایی خود را علاوه بر ایران، به شامات، افغانستان، آسیای مرکزی و قفقاز نیز گسترش داد. مقدمات طرح و ارائه قرارداد استعماری ۱۹۱۹ در جلسات همین کمیته چیده شد. مذاکره کننده انگلیسی قرارداد ۱۹۱۹، پرسی کاکس، وزیر مختار جدید بریتانیا در ایران، مدت‌ها در هند، خلیج فارس و چندی نیز در مقام سرکنسول بریتانیا در جنوب ایران بود و افزون بر آشنایی با ویژگی‌های منطقه خاورمیانه و ایران، به برخی زبان‌های شرقی نیز تسلط داشت. طرف‌های ایرانی هم که پای میز مذاکره نشسته بودند تا مطابق طرح، ایران را مبدل به مستعمره بریتانیا کنند، وثوق الدوله، نخست‌وزیر وقت، نصرت‌الدوله فیروز، وزیر خارجه و صارم‌الدوله (فرزند ظل السلطان)، وزیر دارایی بودند. در جلسات قرارداد، سیدضیاءالدین طباطبایی یزدی نیز، به عنوان رابط اصلی سفارت انگلیس با نخست‌وزیر، حضور داشت. افشای مفاد این قرارداد، مخالفت گسترده افکار عمومی و نخبگان سیاسی و فرهنگی ایران را در پی داشت و فضای ضد انگلیسی شدیدی را ایجاد کرد. مخالفت همه‌جانبه افکار عمومی با قرارداد ۱۹۱۹، که به تأیید نشدن این قرارداد در مجلس و حتی مخالفت احمدشاه نیز منجر شد، در کنار موضع مخالف روسیه، فرانسه و ایالات متحده آمریکا، که از تعمیق نفوذ بریتانیا در ایران نگران بودند، اجرایی شدن این قرارداد یک جانبه و استعماری را منتفی کرد. با عقیم ماندن طرح کرزن، او در متقاعد کردن مخالفان جدی خود در وزارت جنگ (جرج چرچیل)، وزارت امور هندوستان (ادوین مونتاگ) و نایب السلطنه هند (لرد ریدینگ)، برای ادامه رویکرد امپریالیستی خود در ایران دچار مشکلات جدی شد. خروج نیروهای انگلیسی از ایران در زمستان ۱۲۹۹ (هـ.ش)، آخرین امیدهای لرد کرزن برای اجرای مفاد قرارداد ۱۹۱۹ را بر باد داد. دولت انگلستان دیگر نمی‌توانست هزینه‌های هنگفت ناشی از حضور نیروهای خود در ایران، بین النهرین، فلسطین و مصر را تحمل کند. آنان در پی به کار بستن روشی بودند که با کمترین هزینه، سلطه خود را تامین کنند؛ کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ اقدامی در همین زمینه بود.

در آگهی شماره ۹۶۰۶۹۰۱۶ چاپ شده در تاریخ ۱۳۹۶/۴/۸ اسامی خواندگان خانم سکینه نوذری برده و آقای سلیمان محمدزاده می‌باشد که بدین وسیله اصلاح می‌گردد.

آگهی مزایده شماره ۹۶/۰۲
بانک کارآفرین
بانک کارآفرین در نظر دارد، املاک مازاد مشروحه ذیل را در شهرستان مشهد به صورت (ششدانگ) با شرایط پرداخت نقد/ نقد و اقساط از طریق مزایده عمومی به فروش برساند.
شرایط و نحوه شرکت در مزایده:
۱- مبلغ سپرده شرکت در مزایده معادل ۵٪ مبلغ پایه مزایده مندرج در آگهی می باشد که می بایست توسط متقاضی به حساب مورد اشاره در برگ شرایط مزایده (قابل پرداخت در تمامی شعب بانک کارآفرین) واریز و اصل رسید آن را با قید ردیف و مشخصات ملک انتخابی تحویل نمایند.
۲- متقاضیانی که جهت دریافت اسناد مزایده به صورت حضوری به بانک مراجعه می کنند، می بایست فیش واریزی به مبلغ ۲۰۰/۰۰۰ ریال به شماره حساب ۹-۴۵۱-۱۰ به نام امور مالی بانک واریز نمایند.
۳- بانک در قبول یا رد، یک یا تمامی پیشنهادات مختار است.
۴- کلیه املاک مربوطه با وضع موجود و شرایط روز ملک به فروش می رسند و بانک تعهدی از بابت هرگونه طرح احتمالی املاک (مطروحه از جانب شهرداری) نخواهد داشت و خریدار شخصا مسئول می باشد.
۵- در مواردی که سهم الشرکه به صورت مشاعی واگذار می گردد، بانک هیچگونه مسئولیتی در قبال افراز سهم مشاعی و اخذ سند تفکیکی ندارد و خریدار شخصا مسئول می باشد.
شرایط پرداخت بهای مورد معامله:
۱- نقد: ۵۰٪ بهای مورد معامله ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ اعلام نتایج بازگشایی پاکات و مابقی ثمن معامله پس از اخذ استعلامات مربوطه از مراجع ذیربط و همزمان با انتقال قطعی مورد معامله و تحویل ملک به خریدار در دفتر اسناد رسمی دریافت می گردد.
۲- نقد و اقساط:
گروه الف) فروش اقساطی به صورت ۵۰٪ بهای مورد معامله همزمان با انعقاد قرارداد، ۵۰٪ به صورت اقساط ۲۴ ماهه با نرخ ۱۸٪
گروه ب) فروش اقساطی به صورت ۴۰٪ بهای مورد معامله همزمان با انعقاد قرارداد، ۶۰٪ به صورت اقساط ۳۶ ماهه با نرخ ۲۰٪
گروه ج) فروش اقساطی به صورت ۳۰٪ بهای مورد معامله همزمان با انعقاد قرارداد، ۷۰٪ به صورت اقساط ۴۸ ماهه با نرخ ۲۲٪
* در شرایط مساوی بودن قیمت پیشنهادی، تقاضای نقدی برای کلیه املاک در اولویت می باشد.
* متقاضیان جهت کسب اطلاعات بیشتر از وضعیت مورد واگذاری، بازدید و دریافت فرم شرکت در مزایده می توانند از تاریخ نشر آگهی الی ساعت ۱۵:۰۰ روز یکشنبه مورخ ۱۳۹۶/۵/۲۹ در ساعات اداری (۸ صبح لغایت ۱۵ بعدازظهر) به شعبه احمدآباد مشهد، واقع در: مشهد، خیابان احمدآباد، نبش خیابان پاستور با شماره تلفن های ۷-۳۸۴۵۷۸۵۶-۰۵۱ مراجعه و یا از طریق سایت اینترنتی بانک به نشانی www.karafarinbank.ir جهت دریافت فرم شرکت در مزایده اقدام فرمایند.
* متقاضیان می بایستی پیشنهادات خود را به آدرس: تهران، صندوق پستی ۴۶۵۹-۱۵۸۷۵ و یا حضورا به نشانی ساختمان مرکزی بانک کارآفرین تا تاریخ اعلامی تحویل و رسید دریافت نمایند.

آگهی مزایده عمومی ۹۶/۱۴
(نوبت اول)
شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان رضوی
در نظر دارد ۲۵۰۰۰ کیلوگرم ضایعات سیم مسی خود را از طریق مزایده عمومی بفروش برساند. متقاضیان محترم (صرفا از بین شرکت های تولید کننده سیم و کابل) جهت کسب اطلاعات بیشتر می توانند از روز سه شنبه ۹۶/۵/۱۷ تا روز سه شنبه ۹۶/۵/۲۴ از ساعت ۸ تا ۱۲ (بجز پنج شنبه و جمعه) به اداره هماهنگی انبارها واقع در مشهد، مقابل میدان بار رضوی، ابتدای بلوار شهید عباسپور (به شماره تلفن ۳۳۶۵۱۳۴۳-۰۵۱ داخلی ۲) و یا آدرس اینترنتی سایت شرکت به نشانی www.kedk.ir و همچنین وب سایت معاملات توانیر به نشانی www.tavanir.org.ir مراجعه نمایند. میزان سپرده جهت شرکت در مزایده پانصد میلیون ریال می باشد.
روابط عمومی
شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان رضوی